

6257

Библиотека Сарајеванин

ИЗВОД

ИЗ

СРПСКЕ ГРАМАТИКЕ

СВОЈИМ УЧЕНИЦИМА

САСТАВНО

ЈОВАН БОШКОВИЋ

ПРОФЕСОР СРПСКОГА И РУСКО-СЛОВЕНСКОГ ЈЕЗИКА У ДРЖАВНОЈ
ГИМНАЗИЈИ БЕОГРАДСКОЈ.

СВЕСКА I.

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1863.

P190p III 55/A.1

Рл9 Ср III 35/л. 1

ИЗВОД

ИЗ

СРПСКЕ ГРАМАТИКЕ

СВОЈИМ УЧЕНИЦИМА

САСТАВИО

ЈОВАН БОШКОВИЋ

**ПРОФЕСОР СРПСКОГА И РУСКО-СЛОВЕНСКОГ ЈЕЗИКА У
ДРЖАВНОЈ ГИМНАЗИЈИ БЕОГРАДСКОЈ.**

СВЕСКА I.

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1863.

HEROJ

CR

СРПСКЕ ЛПАМАТНЕ

СРОЈИМ 2 1891

СРОЈИМ

СРОЈИМ 2 1891

СРОЈИМ

СРОЈИМ

СРОЈИМ 2 1891

1891

ПРИСТУП.

1. (Шта је граматика.)

Грамматика је наука о језику. Српска је граматика дакле наука о српском језику.

2. (Шта је посао граматички.)

Грамматика захвата и казује службе, које чине говорна оруђа у човечијем телу, као што су: плућа (бела цигерица), грло, језик, зуби, усне, непце, нос.

Примедба. Оруђа за говор зову се друкчије *говорни органи*.

3.

(На што су говорна оруђа.)

Справама за говор дају људи од себе *гласове*, које слажу у *слогов*, од којих постају *речи*, а речима казују један другоме своје мисли.

4.

(Шта је језик.)

Језик чине две ствари: мисли и глас. Говорити дакле није ништа друго, него на глас мислити.

5.

(Какву службу чини глас.)

Гласови и слогови *сами за себе* не значе ништа, него тек речи значе по нешто. Оне показују шта ми себи представљамо и шта разумемо. А многе од њих, мењајући крајње слогове, мењају свој облик, да би се показало како стоји међу собом оно, што оне значе.

6.

(Како постаје говор.)

(Мисли се казују речима.) Цела мисао речима изречена зове се *реченица*. Реченице пак чине говор.

7.

(Како се дели граматика.)

Како граматика казује: 1. каквих има гласова у језику и по којима се законима мењају; 2. како постају речи и шта значе; 3. како речи мењају свој облик; 4. како се речима казују мисли; то се цела та наука дели на четири дела: на науку о гласовима, науку о постајању и значењу речи, науку о облицима речи и — науку о реченицама (или синтаксу).

(Шта је говор)

Говор је израз мисли у облику речи. Он се састоји из једне или више реченица. Реченица је јединица говора која има своје значење и која се може изрећи самостално.

3.

(Шта је реченица)

Реченица је јединица говора која има своје значење и која се може изрећи самостално. Она се састоји из једне или више речи које су међусобно повезане.

4.

(Шта је глас)

Глас је најмања јединица језика која има своје значење и која се може изрећи самостално. Он се састоји из једне или више гласова.

5.

(Како се дели граматика)

Грамматика је наука која се бави изучавањем језика. Она се дели на четири дела: на науку о гласовима, науку о постајању и значењу речи, науку о облицима речи и науку о реченицама (или синтаксу).

ДЕО ПРВИ.

НАЈГЛАВНИЈЕ ИЗ НАУКЕ О ГЛАСОВИМА.

О словима.

8.

(Шта су слова.)

Слова су знаци којима бележимо гласове. Сва слова у скупу зову се буквица.

9.

(Каквом се буквицом служе Срби.)

Срби православнога закона служе се словенском или ћириловском буквицом, а Срби закона римскога и Хрвати пишу латинским словима.

10.

(Имали различне словенске буквице.)

Словенска је буквица двојака: „минејска“ у црквеним књигама и тако звана „грађанска буквица“ у светском писму. Она се прва може звати *црквена* а ова друга *световна ћирилица*.

11.

(За што се словенска буквица зове ћириловска.)

Ћириловска зове се за то, што ју је свети Ћирило, који је у деветом веку после Христа преводио Словенима свето писмо и православноу службу божију, удесио онаку, каква је у црквеним књигама и у другим књижевним старинама.

12.

(Како је постала световна буквица.)

Пре 150 година живео је Велики Петар, цар руски, који је минејска слова дотерао мало према латинским, хотевши их улепшати. Тако постаде међу Русима „грађанска“ буквица за светске књижевне послове, коју су после и Срби примили.

13.

(Шта је писање, шта ли читање.)

Писати зове се словима бележити гласове, а читати зове се забележене гласове изговарати.

14.

(Колико треба да има слова.)

Слова треба да има онолико, колико у ком језику има гласова.

15.

(Колико у српском језику има гласова.)

У српском језику има 30 гласова, за које по новоме правопису има ових 30 слова: а, б, в, г, д, ђ, е, ж, з, и, ј, к, л, љ, м, н, њ, о, п, р, с, т, ћ, у, ф, х, ц, ч, џ, ш.

16.

(Главно правило новог правописа.)

За сваки глас треба да има у писму по једно слово, па који се глас чује, онај ваља и записати.

17.

(Ко је код Срба први почео тако писати.)

Први је код нас почео тако писати Вук Стефановић Караџић, који је за српске гласове: ђ, љ, њ увео у световну буквицу потребне знаке, и то ђ, љ, њ из књижевних старина српских, а слово ј из латинске буквице.

18.

(Шта је још поправљено новим правописом у световној буквици.)

По новом се правопису један глас и не пише са пет знакова: и, *i*, *ii*, *ы*, *ый*;

нити један глас *j* са два знака: *i*, *й*;

нити два гласа *ja* једним знаком: *ja*;

нити два гласа *je* једним знаком: *e* или *ѣ*;

нити два гласа *ju* једним знаком: *ju*;

нити два гласа *ji* овим једним знаком: *и*;

нити два гласа *jo* овим знацима: *io* (= *uo*);

нити се пишу слова без гласа: *ъ*, *ь*;

Даље, место: *ај, еј, иј* (које се може читати *иј* и *и*) и тако даље

пише се: *ај, еј, иј* и тако даље;

а место: *ља, љб, љви, љво, љот* и *ња, нб, нви*
њо, ню,

пише се: *ља, ље, љи, љо, љу* и *ња, ње, њи,*
њо, њу.

19.

(Како се старим начином добро пише.)

За то имају многа правила, о којима ће бити реч на другом месту ове граматике.

20.

(Како се деле слова.)

Слова или су самогласна или сагласна. Самогласна сама собом чине слог а сагласна само с којим самогласним.

21.

(Колико има самогласних слова и која су.)

Самогласних слова има 6 (заједно са *р* које је иначе и сагласно), два *мека*: *и, е* и четири *тврда*: *а, о, у, р.*

22.

(Колико има сагласних слова и која су.)

Сагласних има 25, и то

три *течна*: *л, н, р;*

два *зубна*: *д, т;*

пет *уснених*: *б, п, в, ф, м;*

три *грлена*: *г, к, х;*

три *пискава*: *з, ц, с;*

девет *непчаних*: *ж, ш, џ, ч, ј, љ, њ, ћ, њ.*

Примедба. Осим ових слова има још једно, за које у говору нема гласа, а то је *ъ*; оно се пише само изме- самогласнога слова и *р* кад је и *р* самогласно, да се не би читало као сагласно, на пример: *умрѡ, суьрѡѡца.*

23. (Деле ли се и сагласна на тврда и на мека.)

Између сагласних

д је тврдо а *т* меко слово,

б " " *п, ф* "

г " " *к, х* "

ж } " *ш* }

ц } " *ч* }

ђ } " *ћ* }

з " " *с, ц* "

24. (О претварању сагласних слова.)

Правило прво. Тврдо слово, кад у једној речи

дође пред меко, претвара се у меко, на пример: сла-т-ко (*д* у *т*), ши-п-ка (*б* у *п*), дру-к-чије (*г* у *к*), Бо-ш-ко (*ж* у *ш*), и-с-ток (*з* у *с*).

Изузетак. Пред *с* требало би *д* да се претвори у *т*, али је тешко изговорити и једно и друго, за то се на оваким местима у писању *д* не претвара, на пример: гра-д-ски, о-д-служити.

Правило друго. Овако се мека слова пред твр-дим претварају у тврда, на пример: сва-д-ба (*т* у *д*), то-б-ција (*п* у *б*), ни-г-да (*к* у *г*), задуж-бина (*ш* у *ж*), з-града (*с* у *з*).

Примедба. Једни књижевници не претварају у пи-сању више слова, на пример: *д, б* и *п, г, ч, ђ* и *ћ*.

Правило треће: *З* се претвара у *ж* пред *ђ, љ, њ*: грожђе, ражљутити, пажња; а *с* се претвара у *ш* пред *ч, ћ, љ, њ*, на пример: дашчица, лишће, по-шљем, прошња.

25. (Шта је слог.)

Слог је или један глас за себе изговорен или више њих. Један је глас увек које самогласно, а више су гласова у слогу: једно самогласно са два или три са-гласна

26.

(Колико може бити слогова у једној речи.)

Има речи од једнога слога и од два, три, четири, пет и шест слогова.

О акцентима.

27.

(Шта су акценти.)

Акценти су ударања гласом или тонови на речима. Гласом се удара само на самогласна.

28.

(Колико има акцената.)

У српском језику имају четири акцената: два дугачка и два кратка, који се овако бележе [˘]˘˘˘. Први је врло дугачак, други дугачак, трећи кратак а четврти врло кратак.

1. Примери за врло дугачки акценат: гла́ва, ре́ка, пи́смо, ро́да ру́ка, бр̀вно.

2. Примери за дугачки акценат: пра́вда, те́ло, стри́на, до́јка, ћу́рка, жр̀вањ.

3. Примери за кратки акценат: ма́гла, све́док, би́сер, по́ток, у́скрс, вр̀тлог.

4. Примери за врло кратки акценат: сла́ва, те́ме, ри́на, мо́ре, у́става, Ср̀бин.

5. Примери за разлику између дугог и врло дугог акцената:

вра́т, 3. падеж вра́ту, 7. падеж вра́ту;

ве́к, " ве́ку, " ве́ку;

зи́д, " зи́ду, " зи́ду.

6. Примери за разлику између кратког и врло кратког акцената: чо́век, чо́века: чо́вече; о́тац, о́ца: о́че; је́зик, је́зика: је́зикá.

29.

(О мењању и премештању акцената.)

Акценти не стоје у речима свагда једни, нити свагда на једноме месту, него се мењају и премештају.

штају. У овако малој књижици не може се то све показати.

30.

(На колико се начина може свако самогласно изговорити.)

Сваки слог или је кратак без икаква акцента, као на пример други слог у речи *глава*, или има на себи један од четири тона. У српском се језику дакле свако самогласно може изговорити на пет начина.

О говорима.

31.

(Шта су говори.)

Говори су разлике у језику између делова једнога народа.

32.

(Колико српски језик има говора.)

Срби се по језику између себе разликују највише у томе, што не изговарају сви једнако оних речи, у којима у староме словенском стоји *ѣ* (*ѣть*), него једни у оваковим речима говоре чисто *е*, на пример: *вера*, *колѣно*, *дед*, *девојка*, *сѣно* и тако даље, и овај се говор зове *источни*; други говоре *и*, на пример: *вира*, *колино*, *дид*, *дивојка*, *сино* и тако даље, и овај се говор зове *западни*; а трећи говоре *ије*, *је*, *е*, *и*. Они говорећи овакове речи имају особита правила, као што ће се одмах видети. Овај се трећи говор зове *јужни*.

33.

(Правила јужнога српског говора.)

Правило прво. Где се у таким речима у обадва друга говора глас отеже, онде се говори *ије*, на пример: *дијете*, *вријеме*, *млијѣко*, *сијѣно*, *ријѣч* и тако даље.

Изузетак. Од овога се правила изузимају само неке речи од два слога, и то у другоме падежу множине где имају *је* (место *ије*), на пример: *вјѣра*, *вјѣра̂*; *мјѣсто*: *мјѣста̂*.

Правило друго. Где је у оваким речима у оба-
два друга говора глас кратак, онде се говори *је*, на
пример: вјера, бјелица, завјет и тако даље.

Изузетак. После *р* *ј* се обично избацује, па се
говори често *е* (место *је*), на пример: мрежа, бре-
гови; али се опет каже: рјечит, грјешник, по пра-
вилу.

Примедба прва. Место *аје* и *ије* говори се *ље* и *ње*,
на пример: љепота, њедра.

Примедба друга. У Херцеговини и Црној гори место
дје и *тје* говори се *ђе* и *ће*, на пример: место дјед: ђед,
место видјети: виђети, место летјети: леђети, и тако да-
ље; а место *бјети*, *пјети*, *вјети*, и *мјети* говоре: *бљети*,
пљети, *вљети* и *мљети*, на пример: место сврбјети: свр-
бљети, место тријети: триљети, место живјети: живље-
ти, место грмјети: грмљети.

Правило треће. *И* говори се где би у оваковим
речима старо *ѣ* дошло пред *ј*, пред *ђ* или пред *само-*
гласно, на пример: сијати (место сјејати), бијах (ме-
сто бјејах); — приђе (место прјеђе или пређе), уси-
ђелица (место усједјелица); — Биоград (место Бјео-
град), диоба (место дјеоба), цио (место цјео).

Правило четврто. По јужноме говору још се го-
вори *ије* (место *и* у оба два друга говора): у придева
и у заменица које се као придеви мењају, у другоме
падежу множине: добријех, нашијех, овијех (место
добрих и тако даље); у шестоме падежу једине: до-
бријем човјеком, дјететом (место добрим...), и у
трећему, шестоме и седмоме падежу множине: до-
бријем и добријема људима, женама, селима.

Примедба на сва правила. У јужноме говору може
иста реч, кад промени акценте, различно изгледати, на
пример: бијел, бјеличаст, Биоград; вријеме, времена;
мљјеко, мљекар; дијете, дјетета и ђетета; хтио, хтјела
и шћела (место хћела).

ДЕО ДРУГИ.

НЕШТО ИЗ НАУКЕ О ПОСТАЈАЊУ И ЗНАЧЕЊУ РЕЧИ.

34.

(Каквих има речи по значењу.)

Све речи по ономе што значе или су *имена* или *глаголи* или *речце*.

35.

(Главна разлика између тих речи.)

Имена се мењају по падежима (склањање); *глаголи* се мењају по начинима, временима и лицима (спрезање); а *речце* се не мењају никако.

36.

(Каквих има имена.)

Имена су или *именице* или *придеви* или *бројеви* или *заменице*.

37.

(Каквих има речца.)

Речце су или *прилози* (наречја) или *предлози* или *савези* или *усклици*.

38.

(На колико се врста могу поделити све речи.)

Све се речи могу поделити на девет врста: на *именице*, *придеве*, *бројеве*, *заменице*, *глаголе*, *прилоге*, *предлоге*, *савезе* и *усклике*.

О именицама.

39.

(Шта је именица.)

Именица значи ствар или чељаде.

Примери за именице:

1. *Имена ствари*,

Мртве ствари: школски наменштај; ствари на улици, у пољу, у радионицама, у болтама; градови, ва-

роши, села, реке, брда; ствари од гвожђа, од дрвета, од коже и тако даље.

Биле, цвеће, воћке и остало прорашће.

Животиње, домаће, дивље, птице и друге.

Ствари у памети: вера, љубав, надање, мир, радост, истина, закон, време, понедељник, мај, пролеће и тако даље.

2. Имена чељади:

Родбина и својат; мајстори, трговци и друга имена људи, који што раде.

Мушка и женска имена.

О придевима.

40.

(Шта је придев.)

Придев значи каквоћу (својство), то јест он показује каква је ствар или какво је чељаде.

Примери за придеве:

Својства која дознајемо осећајима: Каквих има боја? каквих има ствари по форми или по облику? (округлих, облих, четворастих, шиљастих, затубастих и тако даље); каква може бити линија или црта? (вид) — каквих има ствари по кусу, по мирису? — каква може бити глас (слух)? — каква може бити вода? (вид, кус и осећање).

Својства у памети: Какав треба да је ђак? какав је Бог? (својства божија).

(Задатак за вежбање. Која су својства противна овима: прав, сух, топал, лак, округао, сладак, тврд, бистар, дивљи и тако даље. Каква је наша школа?)

41.

(Каквих има придева.)

Придеви су двојаки: *прости* и *одређени*. Прости су они, који само показују каква је она ствар, којој се придену, на пример: боља је хаљина *широка* него *уска*; *одређени* пак показују не само каква је,

него и која управо, на пример: камо она *широка* хаљина.

Примери за прости и одређене придеве:

Нѡв, нѡва, нѡво: нѡвѣ, нѡвѣ, нѡвѡ. — Жѣв, жѣва, жѣво: жѣвѣ, жѣвѣ, жѣвѡ. — О'крѹгао, окрѹгла, окрѹгло: окрѹглѣ, окрѹглѣ, окрѹгло. — Гѡ, гѡла, гѡло: гѡлѣ, гѡлѣ, гѡлѡ и тако даље.

О бројевима.

42.

(Шта је број.)

Број значи количину, то јест он показује колико ствари или колико чељади.

43.

(Каквих има бројева.)

Бројеви су или *прости* или *редни*. Прости су бројеви: један, два, три, четири, пет, шест и тако даље. Редни су бројеви: први, други, трећи, четврти, пети, шести и тако даље. Прости показују *колико* а редни *који* на реду.

44.

(О другим речима које значе количину.)

Количину могу значити још и бројне именице, бројни придеви и бројни прилози.

Примери за бројне именице:

1. Двојица (људи), тројица, четворица, петорица и тако даље.

2. Једнина (ствари и чељади), двојина, тројина, четвртина и четворина, петина, десетина и тако даље.

3. Разломци, као: трећина (трећи део целог), четвртина или четврт, петина, десетина и тако даље.

Примери за бројне придеве:

1. Двојак (од две врсте) и тројак.

2. Двострук (две струке од једне врсте), трострук, четворострук, петорострук — стострук и тако даље.

Примери за бројне прилоге :

1. Један пут (једном), два пут (или два пута), три пут (или три пута), четири пута, пет пута, шет пута и тако даље.

2. Први пут (првом), други пут (другом), трећи пут (трећом), четврти пут (четвртном) и тако даље.

3. Двојном више и тројном више.

О заменицама.

45.

(Шта су заменице.)

Заменице замењују именице придеве и бројеве.

46.

(Каквих има заменица.)

Заменице су двојачке: једне су *чисте* а друге *помешане*.

47.

(Чисте заменице, којима се замењују именице.)

Чисте заменице показују само граматичко лице, па се за то зову и *личне*. Такове су: за прво лице *ја (ми)*; за друго *ти (ви)*; за треће познато *он, она, оно (они, оне, она)*; за треће непознато *ко и што*; за свако лице *себе*.

48.

(Помешане заменице, којима се замењују придеви.)

Помешане заменице осим граматичкога лица показују још нешто. Такове су:

1. *Присвојне*, које показују да што припада: првоме лицу *мој (наш)*; другоме *твој (ваш)*; трећем познатом *његов и њен* или *њезин (њихов, њихан или њин)*; трећем непознатом *чиј, чија, чије*; ономе лицу, чија је у говору радња, било оно прво (ја) или друго (ти) или треће (сва друга чељад осим мене и тебе, и све ствари на свету), и стајало у јединини или у множини: *свој, своја, своје*.

2. *Показне*, које показују да је што на реду ближе: првоме лицу *овај*, другоме *тај*, трећем познатоме *онај*, трећем непознатом *који*. Показне су заменице још *исти* и *сам* за свако лице.

49.

(Друге заменице којима се замењују придеви.)

Међу помешане заменице броје се још:

1. Оне, које показује да што наликује на што-год, што је близу: првога лица *оваки*, другога *таки*, трећега познатог *онаки*, непознатог *каки*.

50.

(Заменице којима се замењују бројеви.)

2. Које показују у једнини величину, а у множини и величину и множину, која је близу: првога лица *оволики*, другога *толики*, трећега познатог *онолики*, непознатог *колики*.

3. Остале бројне заменице, као: *сам*, *неколика*, *сав* и тако даље.

51.

(Кавву јоште службу чине заменице непознатог лица.)

Заменице непознатог лица (*ко*, *што*, *чиј*, *који*, *какови* и *колики*) највише се говоре кад се пита, на пример: *ко је?* *за што?* *чије је то?* *коју* књигу?

Али се говоре и онда, кад се хоће с оним, о чему се говори, још што да скопча; оне давле скопчавају две мисли или друкчије „односе“ једну на другу, на пример: *Ко* зло чини, *нек* се добру не нада; *чим* се нов суд напуни, на оно увек удара.

И тако ове заменице по служби својој имају у граматици три имена: *неодређене* (непознатог лица), *упитне* и *односне*.

Примедба. Има и сложених заменица непознатог лица, на пример: *неко*, *нешто*, *нико*, *ништа*, *сваки* и тако даље.

О глаголима.

52.

(Шта су глаголи.)

Глаголи показују радњу.

Примери за глаголе:

Шта може радити ђак у школи? Шта раде људи у пољу, у радионицама и тако даље.

53.

(Главне врсте радње.)

Радити се може не само телом него и душом.

Примери за душевну радњу:

Опажати, сећати се, уображавати, осећати (душом), желети; — мислити, представљати (себи што у уму), одушевљавати се, тежити, хтети.

Примедба. И они глаголи, који значе само бивање, показују неку радњу, на пример: бити, бивати, трајати, тећи, остати, настати, нестати, постати и тако даље.

54.

(Каквих има глагола по прелажењу радње.)

1. Глаголи, којима радња не прелази ни на што друго, зову се *непрелазни* (или *средњи*).

2. Глаголи пак, којима радња прелази на што (које понајвише стоји у четвртоме падежу), зову се *прелазни*.

Примедба. Неки су глаголи и непрелазни и прелазни, на пример: *видети*, и *видети што* или *видети кога*.

3. Глаголи се зову *повратни*, кад радња као прелази на самога онога, који ради.

4. Глаголи се зову *узајмични*, кад радња прелази на другога, а овај је враћа ономе, који ради; те тако један другоме узајмице исто чине.

Примери за непрелазне глаголе:

Како се мичу различне животиње? Како дају глас од себе?

Примери за прелазне глаголе:

Шта раде ове занатлије: зидар, дрводеља, колар, ковач, бравар, котлар (казанџија), лимар (тенеџија), ткач, седлар, ужар, чизмар, месар и тако даље?

Примери за повратне глаголе:

Бојати се, радовати се, хвалити се, уздати се, смејати се и тако даље.

Примери за узајмичне глаголе:

Љубити се (један другогa узајмице), мрзити се, свађати се (један с другим), слагати се и тако даље.

55.

(Радно и трпно стање у прелазних глагола.)

Прелазни глаголи имају два стања: *радно* и *трпно*. Радно је стање, кад радња излази од онога лица, које ради; а трпно је, кад неко лице трпи радњу, која од другогa нањ прелази.

Примери за радно и трпно стање:

Карао сам: био сам *каран* (од другогa); или *говори*: *говори се* (од других).

Примедба. Трпно се стање у нас само на ова два начина казује, иначе се све говори у радном стању. Па и ова два начина Срби врло радо преводе у радно стање, на пример место: ја сам *позван* од мојега пријатеља, воле казати: мене је мој пријатељ *позвао*.

56.

(Каквих има глагола по трајању радње.)

1. *Свршени* глаголи зову се они, који показују да што од један пут бива.

2. *Несвршени* зову се они, којима радња једнако траје.

Примедба. Неки су глаголи и свршени и несвршени, на пример: видети од један пут, и видети да траје.

3. *Учестани* су глаголи они, који показују да оно што значе више пута бива.

Примери за свршене глаголе:

Дати, рећи, доћи, сести, умрети, записати, закопати и тако даље.

Примери за несвршене глаголе: Давати, говорити, ићи, седети, мрети, писати, копати и тако даље.

Примери за учестане глаголе:

Издавати, изговарати, долазити, седати, умирати, записивати, закопавати и тако даље.

О прилозима.

57.

(Шта су прилози.)

Прилози показују где се ради, кад се ради или како се ради.

Место показују: где, овде, онде, ту, овамо, онамо, тамо, намо, овуда, онуда, туда, свуда, куда, горе, доле, близу, далеко, (ближе, даље), преко, унутра, изнутра, десно, лево, напред и тако даље.

Време показују: кад, тад, сад, данас, јуче, сутра, рано, доцне, јутрос, синоћ, ноћас, одмах, пре, пређе, после, опет, икада, нигда, свагда, увек, скорице, — докле или док, — дању, ноћу, зими, лети и тако даље.

Начин показују: како, тако, као, бадава, узалуд, — врло, веома, готово, управо, тек, — да, не, — мало, много, још, доста, — веће, више, — лепо, ново, добро, — српски, јуначки, својски, — плетући, плетавши, стојећи, стајавши, — наустице, посебице, трупачке, појединце и тако даље.

О предлозима.

58.

(Шта су предлози.)

Предлози показују како стоји међу собом оно, што значе имена.

С другим падежем слажу се ови предлози: без, близу, више, врх, до, из, иза, изван, између, изнад;

2*

испод, испред, код, крај, место, након, насред, ни-
же, од, око, осим, поред, после, преко, пре, про-
тив, ради, уочи, чело.

С трећим падежем слаже се: *к* (*ка*).

С четвртим слажу се ови: *кроз*, *мимо*, *низ*, *уз*.

С седмим слажу се: *при* и *према*.

59.

(Како се слажу остали предлози.)

С другим и са шестим слаже се: *с* (*са*, *су*), на
пример: *са* земље, *с* братом.

Примедба. *С* кад значи *због* слаже се с другим па-
дежем: *са* своје памети.

Са четвртим и са шестим слажу се ови предло-
зи: *за*, *међу*, *над*, *под*, *пред*, на пример: *пред* кућу,
пред кућом.

Примедба. *За* слаже се и с другим падежем пока-
зујући време: *за* кнеза Лазара.

Са четвртим и са седмим слажу се ови: *на*, *о*,
по, *у*, на пример: *на* брдо, *на* брду.

Примедба. *У* кад значи *код* слаже се с другим па-
дежем: *у* *млађега* поговора нема.

О савезима.

60.

(Шта су савези.)

Савези везују две речи или две реченице.

1. Две једнаке мисли везују: *и*, *да*.

2. Кад једна мисао за собом носи другу, онда
се говоре ови савези: *па*, *те*, *дакле*, *ако*, *премда*,
истина.

3. Две различне мисли везују: *или*, *а*, *али*, *ни*,
нити, *него*, *но*, *опет*, *ипак*, *напротив*.

О усклицима.

61.

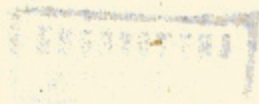
(Шта су усклици.)

Усклици су гласови којима казујемо осећања.

1. Прави усклици: а! ао! ау! ала! да! — о! е! еј!
море! ој! — де! на! — пе! пет! — пи! — ох! уф! ух!
ју! — ах! јао! леле! куку! — ха! хај! ију! и т. даље.

2. Гласови којима подражавамо природи: дуп!
фук! крц! дан! тап! пљус! бућ! прас! ћа ћу! цмок!
кукуреку! мау! пис! иш! и тако даље.

Примедба. Многе се праве речи говоре као усклици: ево! ено! право (аферим)! благо! тешко! живо! гле! истина! бога ми! и тако даље.

...и ...
...и ...

10

(Ильи ст. Ульиана)

Ульиана ст. Ульиана ...
1. Ильиана ст. Ульиана ...
2. Ильиана ст. Ульиана ...

Ильиана ст. Ульиана ...
Ильиана ст. Ульиана ...

...и ...
...и ...

Ильиана ст. Ульиана

11

(Ильи ст. Ульиана)

Ильиана ст. Ульиана ...
Ильиана ст. Ульиана ...

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19Ср III 35/1.1